

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Pavli Laymann è Societate I: Theologiae Moralis
Compendiv[m] absolutissimum et in quinq[ue] libros
partitum**

Laymann, Paul

Moguntiae

7. De diuortio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40716

quia tamen si quatenus ad liberorum promissionē spectant, fauorabiles sint tamen comparatione i-
 plius transeuntis ad secundas nuptias exosæ sunt,
 & quodammodo pœnales, seu ad similitudinem
 pœnaliū, iuxta illud: *Et ex communis viri & mulieris
 mulctæ sit posita, ad mulctam autem nemo obligatur ante
 iudicis sententiam.* Deinde leges illæ quamuis fauo-
 rem liberorum continēt, semper tamen nituntur
 odio secundarum nuptiarum, quasi illæ minus ho-
 nestæ sint, & iunctæ cum aliqua iniuria erga prio-
 rem maritum, impietatem erga liberos; quamob-
 rem etiam pœnæ ac mulctæ appellantur. NB. NB.
 NB. Hinc resolves, si vir susceptis ex priorē matri-
 monio liberis, defuncta vxore diuite, aliam pau-
 perem duxit, licet iure civili prohibeatur illi plus,
 quàm vni liberorum suorum relinquere: attamen
 coram Deo nihil peccaturum, si supra id, quod le-
 ge concessum est, moderatum quidquam mulieri
 clanculum donet, quo post mortem suam se ho-
 nestè alat. Cum n. id extraneo cuiuis donare aut
 legare possit absq; peccato, cur non etiam vxori
 indigenti, & de se ac liberis suis benè merita: Et
 licet filij beneficio legis ciuilibus dictam donationē
 excedentem rescindere possint, priusquam tamē
 rescindatur puto, eam consistere, vt naturalē affe-
 ctum pariat transferendi dominij rei donatæ in
 vxorem secundum iustam donatoris defuncti vo-
 luntatem.

C A P. VII.

De Divortio.

Divortium (non acceptum quod separatione
 coniugum dissoluto eorū matrimonio quo-

Kkkk 4 ad

ad vinculum fit. ff. & C. de divortijs, sed acceptum pro separatione coniugum, solùm quoad thorum & habitationem) mutuo interdum consensu fieri potest, causa pietatis, vel alia honesta V. C. ne proles supra facultatē multiplicetur, dummodo absit periculum incontinentiæ, sicut colligitur ex Apost. 1. Cor. 7, Et SS. Patres exempla memorant coniugū fidelium mutuo consensu continentiam vouentiū, quamvis propter periculū incontinentiæ consultū nō est conjugib. continentiam vouere, nisi præmissa matura deliberatione, & lōga experientia, quod faciliē cōtinentes ambo esse possint.

2 Coniunx Religionem ingredi potest cum cōsensu alterius conjugis simul ingredientis, vel in seculo edito voto continentię permanentis, modo tunc eius ætatis sit, vt extra probabile periculum incontinentiæ versetur, idemque dicendum, si maritus S. ordinem suscepturus sit colliguntur ita ex Matth 19. *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres aut sorores, aut patrem aut matrem, aut uxorem &c. centuplum accipiet.*

3 Ad Episcopum pertinet dispicere, vtrum vxor, in hoc casu extra incontinentię periculum existat, quare conuenit ab eo ad maiorem securitatem licentiam petere, quamvis etiam sine petita licentia professio valitura sit.

4 Si coniunx absque coniugis consensu religionem profiteatur, professio nulla est; quare reuocari, imò sponte egredi potest, tamē post mortem cōiugis ad alias nuptias transire prohibetur: Ratio: quia præsumptio est, q̄ vouens se voluerit obligare eo modo, quo potest secūndū illud: *Si nō valet*

quod

quod ego volo ut valeat sicut valere potest: At maritus invita vxore se obligare potest ad non petendum debitum, & ad continentiam seruandam post mortem eius; Quare autem hæc in religiosa professione tanquam pars in toto comprehenduntur, ideo præsumptio iuris est quod saltem hæc duo promittere voluerit maritus si professio eius non valeret. Quæ tum præsumptio in conscientia fore veritati cedere debet, si animus vouendi continentiam non erat, nisi dependenter à professionis valore.

Si coniugatus cum consensu alterius coniugis nec religionem ingredientis, nec in seculo votum continentia edentis, profiteatur, officio ordinarij reuocari potest ad vxori debitum reddendum, ea autem mortua ad Monasterium redire cogitur, quia professio valida fuerat.

Si coniunx licentiam impediendi religionem coniugi liberè concessit, censetur se obligasse ad perpetuam continentiam, imò & ad religionis ingressam, si iuuenis aut de incontinentia suspectus sit. Necessè tamen est, quod fuerit conscius iuris, ita disponentis quod de vxore in dubio non præsumitur, quippe ignarâ iuris.

Si vnus coniugum adulterium commisit, alter eo ipso acquirit ius instituendi diuortium, quoad thorum & habitationem, remanente tamen substantiali vinculo; frustra enim sibi quis fidem postulat seruari ab eo, cui fidem à se præstitam seruare recusat. Quæ causa est, cur Christus Matth. 5. & 19. hanc solam diuortij causam præcepit. Dico autem vobis quia quicumque dimiserit vxorem
Kkkk 7 suam

suam, nisi ob fornicationem mœchatur. Ratio est, quia solum adulterium coniugis repugnat contractui matrimoniali per se, alterumque coniugem in perpetuum liberat à fide coniugali, alia verò crimina ob quæ (infra dicam) coniugem repelli posse per accidens se habent ad matrimonij substantialem obligationem, quare ijs cessantibus recipi debet coniunx.

Intelligitur autem hic per diuortium solum quoad habitationem & thorum, non verò quoad vinculum, vt colligitur ex verbis Christi Marc. 10. Luc. 16. Et Apost. 1. Cor. 7. Nomine fornicationis intelligitur omnis concubitus cum supposito, etiam Sodomia, bestialitas. Quia iustum diuortium oritur ex eo, quod coniunx carnem suam in alteram diuisit contra naturam pacti matrimonialis; Talis autem diuisio fit per Sodomiam, non item per feminis solum effusionem aut tactus impudicos, aut per peccatum mollitiei.

- 8 Maritus & vxor iure diuortij propter adulterium instituendi æquales sunt. Ratio, quia ius diuortij oritur ex violatione fidei coniugalis, ad quæ coniuges æquali iure obligantur.
- 9 Separatio coniugum, quoad thorum propria autoritate fieri potest quia ius naturale ac diuinum ob causam adulterij diuortium fieri permittit; separatio tamen quoad habitationem propter adulterium Ecclesiæ sententiam requirit, ne talis separatio in publicam notitiam venire soleat. Excipe, si etiam crimen adulterij publicè notum sit, vel maritus alio prætextu se separare possit V. C. peregrinationis longinquæ sed sine redeundi proposito, ita vt scandalum euitetur.

Si

Si coniunx in causa non notoria à coniuge sine iudicio Ecclesiæ repulsus sit, ante omnia eum iudex, cuius officium imploratur, in pristinum statum restituere debet, & postea causam diuortij cognoscere, compulso altero ad probationes proferendas. Secus est, si causa diuortij puta adulterium notorium sit, seu per euidenciam facti, seu per confessionem. Nam hoc casu repulsa vxor non restituitur. Ratio, quia petenti restitutionem obstat exceptio de notorio defectu iuris seu proprietatis.

Si coniunx repulsus fuerit prætextu impedimenti dirimentis V.C. ob consanguinitatem, petita restitutione, si probationes in continenti afferantur, restituendus est quoad omnia alia, excepto thoro idque propter periculum fornicationis, si fortè impedimentum subsit.

NB. Maritus sciens coniugis suæ adulterium licet suffiçienter probare nequeat per se loquendo debitum reddere non tenetur, etiam si illi à iudice sub excommunicatione mandet. Nam præceptum Ecclesiæ in falsa præsumptione fundatum non obligat in conscientia, quia præsumptio cedit veritati: Tamen ne iudicium Ecclesiæ contemnere videatur, condemnetque, obedire debet, quatenus scandali vitandi necessitas postulat.

Coniunx innocens post coniugis perspectum adulterium religionem profiteri vel sacrum ordinem accipere non prohibetur. Nocens tamen hoc non potest facere, si innocens statum non mutauit; Quandoquidem sententia diuortij nihil commodi

modi innocenti afferri debet, quominus coniugem alterum reuocare, ipsique reconciliari possit, si ita ipsi lubitum sit. (Secus si innocens ingressus sit religionem) Quod si tamen coniunx adulter semel aut iterum monuerit alterum coniugem, ut post suam emendationem recipiatur, non exauditus religionem ingredi, vel sacros ordines accipere potest.

83 Certi casus sunt, in quibus coniugi diuortium non permittitur propter coniugis adulterium, videlicet primò si coniunx vim passa, quia formaliter non est diuortium; lecus est, si graui metu compulsa consensit. Nam mortem potius oppetere debet ex fidei coniugalis natura quàm in stuprum consentire. Secundò, si per ignorantiam ad non suam accessit, aut si vxor maritum probabiliter defunctum putauit, & ad alias nuptias transiit, aut in hoc casu cum aliquo fornicetur, quia vacat culpâ adulterij formalis, quod solum causa iusta diuortij est. Terriò si alter coniunx etiam criminis particeps fuit, vel etiam ipse fornicatus, quia in hoc casu paria delicta pari veluti compensatione tolluntur.

Monet tamen Molina Maritum adulterum nihilominus posse criminaliter accusare vxorem de adulterio ad vindictam publicam, quia in ordine ad accusationem criminalem delicta paria non compensantur, præsertim cum leges permittant marito vxorem de adulterio criminaliter accusare, sed non vice versa vxori maritum suum. l. r. c. ad L. Iuliam de adulterijs.

84 Si post vnus, vel vtriusque adulterium coniuges

ges reconciliati sint, censetur ius matrimonij restitutum perinde ac si crimen nullum antecessisset. Quare si alteruter coniunx postea fornicatur, alter acquirit ius diuortij.

NB. Si post sententiam diuortij Iudicis auctoritate factum, etiam alter coniunx adulterium committat, non obligatur ad recipiendum coniugem nisi iudex ex officio compellat ad occurrendum probabili periculo incontinentiæ. Illud tamen fatendum est, quod coniunx accusatus ciuilitate de adulterio ad diuortium instituendum potest etiam post litem contestatam opponere exceptionem de lapsu alterius coniugis. Imò coniunx, qui similiter fornicatus est, non potest bona conscientia diuortium instituere. Esto crimen eius occultum & alterius notorium sit, modo etiam actu se emendare peccata existat.

NB. Innocens præsumitur condonare nocenti si familiariter eam tractet cum illo commisceatur, si tamen re ipsa abfuit voluntas condonandi, nihilominus in conscientia foro diuortium instituere poterit, licet in externo foro non audiatur propter iuris amissi præsumptionem.

Coniunx à coniuge adultero separare se potest, 15 sed non debet ex necessitate præcepti per se & ordinariè loquendo (quia vt S. Aug. permisit Dominus, non iussit) nisi id necessarium sit, ad procurandam emendationem coniugis, vel ad scandalum vitandum, ne maritus crimini vxoris sæpè relabentis indulgere videatur.

Coniunx innocens post institutum diuortium 16 coniugem emendatum reuocare suo iure potest:
Ratio,

Ratio, quia per iudicis sententiam innocens suo iure priuari non debet, cum alioquin exceptio rei iudicatae proficeret reo, contra quem lata fuit, quod iniquissimum esse ait Iulianus l. euidenter ff. de except. rei iudicatae. Sed tamen innocens non obligatur reuocare emendatum, quandoquidem frangendo semel matrimonij fidem priuatus est iure exigendi debitum coniugij. Ex charitatis tamen lege si coniunx in periculo incontinentiae versetur, recipiendus est.

- 17 Aliæ causæ diuortij instituendi sunt idque per accidens, utpote non prouenientes ex violata fide matrimonij, ut proinde talibus causis cessantibus coniunx recipi debeat. Prima, lapsus in hæresin conuenienter. Apost. ad Tit. 3. *Hereticum hominem post unam & secundam correptionem devota*. Requiritur tamen pertinacia: Emendatum verò condemnatum tunc recipere non tenetur, quia Ecclesia in pœnam hæresis priuare potest alijs iuribus dominij. Ergò etiam iure illo, quod habet in corpus coniugis. Secunda graue periculum animæ, sicut licet ob periculum infectionis corporalis V. C. lepræ recedere, cur non ob periculum animæ V. C. si maritus sit magus, si sollicitet ad peccatum innocentem, conseruatur illud Christi Matth. 5. Si oculus tuus scandalizat te &c. Tertia, graue periculum corporis, huc pertinent insidiæ, quas coniunx alterius vitæ machinatur, vel alia magna coniugis sæuitia, seu ex ira, seu ex ebrietate &c. proueniens ut sine probabili periculo grauis damni ipsi cohabitare non possit. Dico graue malum oportere esse in futurum impendens, & inuitabile, ut

iis

itus videlicet metus ac trepidatio iusta sit, & merito hominem prudentem considerata personae qualitate moueat. Eiusmodi malum non tantum est mortis aut mutilationis membrorum, sed etiam atrocium verberum. Præterea graues & frequentes discordiæ, quibus cohabitatio coniugi innocenti molesta redditur, sufficientem causam præbeat diuortio, cum graue malum reputetur perpetuò offensum habere eum, quo cum semper vivere cogaris, & ex quo res tuæ pendent. Dixi etiam malum in futurum impendens: Non enim sufficit ad diuortium semel aut iterum uxorem V. C. à marito præter consuetudinem ira ingenti commoto acriter nimis verberatum esse, nisi probabilis timor sit eiusmodi malum sepius in posterum timendum esse. Dixi tertio inuitabile, quia si cautio sufficiens dari possit de malo in posterum non inferendo, non erit locus diuortij. Sufficiens autem cautio censeretur, per quam boni viri arbitrio factis consultum est incolumitati alterius qualis cautio plerumque est fideiussoria, aut pignoratitia, interdum verò optima est iuratoria, si vir probus iuramenti religionem quam maximè reuereri existimetur. Cæterum hæc omnia discutienda relinquuntur arbitrio iudicis.

NB. Si coniunx in amentiam incidat & alteri periculum vite non timeatur, licet molestum sit ei cohabitare, tamen molestia hæc toleranda est.

Quid enim tam humanum est, quam fortuitis casibus mulieris maritum vel uxorem mariti participem esse. I. cum dolens & si maritus ff. soluto matrimonio.

Si

18 Si causa diuortij propter graue periculum corporis aut animae notoria sit propria auctoritate separatio fieri potest per se loquendo; Interim tutius est, imò ratione scandali vitandi plerunquè necessarium, vt iudicis Ecclesiastici officium impleretur nisi periculum in mora sit.

19 Facto diuortio inter coniuges liberi ordinariè manere debent penes innocentem, expensis patris, si is causam diuortio dedit. Sin cōtra apud patrem expensis matris locupletis, saltem post iudicis sententiam.

Limita hoc primò, si innocens infidelis sit, tunc in fauorem fidei tradenda est alteri coniugi fidei proles. Secundò licet vir diuortio causam praebeat, si tamen mulier ad secundas nuptias transeat, proles educandi ipsi nō relinquitur. Tertis si mater, quae causam diuortio dedit, locuples sit, pater autè minus idoneus proles relinquitur apud matrem similiter haud dubiè dicendum si pater, qui causam diuortio dedit, locuples sit, mater autem pauper, proles patri relinquenda est.

PARS QUARTA.

De impedimentis matrimonij tum dirimentibus tum impediētib; tantum.

C A P. I.

De impedimentis matrimonij in genere.

1 Impedimenta matrimonij alia sunt impedimentis tantum, illicitum scilicet reddentia, sed tamē